

Ocena knjige

Dušan Čamprag, Radosav Sekulić, Tatjana Kereši, Franja Bača: Kukuruzna sovica (*Helicoverpa armigera* Hübner) i integralne mere suzbijanja. Poljoprivredni fakultet, Departman za zaštitu bilja i životne sredine "Dr. Pavle Vukasović" Novi Sad, 2004, 183 strani.

Knjiga predstavlja majhno monografijo o tej škodljivki s posebnim ozirom na njeno integralno zatiranje. Poleg predgovora in uvoda ima še šest poglavij in sicer Razširjenost in gospodarski pomen, Biologija, Ekologija, Prehrana in škodljivost, Integralni ukrepi koruzne sovke in Sklep. Dodan je še angleški povzetek in obsežen seznam literature s 494 navedbami, kar dokazuje ažurnost in tehtnost te publikacije.

Koruzna sovka (*Helicoverpa armigera* Hübner), v Sloveniji jo je Stane Gomboc krstil za zelenjadno plodovrsto, bi ji pa veljalo pustiti bolj splošno ime, je polifagna vrsta z velikim arealom razširjenosti, zlasti v bolj toplih območjih. Je skorajda kozmopolitska vrsta. V Evropi je znana v vseh državah razen v Luksemburgu. Samonikla je v Sredozemlju in v toplih območjih Balkana. V razmerah kontinentalne klime je razširjenost omejena z zimsko izotermo januarja $-8\text{ }^{\circ}\text{C}$ in z julijsko izotermo $22\text{ }^{\circ}\text{C}$, kar je spodnja meja temperaturnega optimuma. Napada približno 250 vrst rastlin iz zelo različnih botaničnih družin od pustinskih efemerov do sladkorne pese in kumar. V naših deželah je bila znana le kot vrsta entomofavne, v zadnjih letih pa se zaradi otoplitve klime pojavlja v večjem obsegu kot škodljivka raznih gojenih rastlin. V Sloveniji so bili v obdobju 1921-1998 ugotovljeni le posamezni metulji od 30. julija do 19. oktobra. To so bili migranti druge in tretje generacije iz Sredozemlja. Do leta 1998 pri nas niso bile ugotovljene poškodbe oz. škode od te sovke. V letu 2000 so bile sovke zastopane povsod, vendar brez gospodarskega pomena. V letu 2003 so gosenice v velikem obsegu napadle paradižnik in papriko, v manjšem obsegu pa koruzo in hmelj. Poškodbe in škode so bile največje v porečju Drave in Save ter v Vipavski dolini. Koruzno sovko imenujejo tudi bombaževčevo sovko, ker povzroča tehtne poškodbe na bombažu in s tem tudi velike gospodarske škode pri tej industrijski rastlini. Ta sovka je migracijska vrsta in se k nam seli iz Sredozemlja. V Srbiji močno ogrožata v zadnjih letih koruzo dve novi škodljivi vrsti - koruzni hrošč (*Diabrotica virgifera virgifera* Le Conte) in koruzna sovka (*Helicoverpa armigera* Hübner).

Opis te vrste lahko opustimo, omenimo naj le, da so razna znamenja poškodb in vsi njeni stadiji v knjigi ilustrirani z odličnimi barvnimi fotografijami. Bionomijo te vrste ne kaže prikazovati, ker je razvoj različnih stadijev zelo odvisen od ekoloških razmer. Pomembno pa je, da je ta vrsta sovke ena od zadnjih škodljivih vrst, ki se domala z matematično natančnostjo odziva na otoplitev klime. V Vojvodini in Negotinski krajini je bila junija 2003 izmerjena najvišja povprečna temperatura $25\text{ }^{\circ}\text{C}$, odkar v teh pokrajinah temperature sploh beležijo. Hkrati so v tem času ulovili največ metuljev omenjene sovke dotlej. Zima 2000/2001 je bila v Beogradu najtoplejša v zadnjih 115 letih. V delu je seveda navedeno polno podatkov o vplivih raznih ekoloških dejavnikov na posamezne razvojne stadije, ki pa vsi nakazujejo, da je toplota najpomembnejša. Omeniti velja vpliv naravnih sovražnikov predatorjev in

parazitoidov na to vrsto. O njih je na splošno in na konkretnem primeru kapusovega belina (*Pieris brassicae*) ter o zelo učinkovitem parazitoidu *Pteromalus puparum* že pred 80 leti pisal akademik prof. dr. Pavle Vukasović, kateremu je obravnavana monografija posvečena. To pa je bilo v času, ko so se zelo redki znanstveniki ukvarjali z raziskavami, ki so se zdaj razvile v moderno biotično zatiranje. Koruzno sovko okužujejo virus poliedrije, bakterije in nekatere splošno razširjene glive, ki okužujejo tudi druge žuželke.

Ta vrsta sovke povzroča pri različnih gojenih rastlinskih vrstah zelo resne poškodbe na vitalnih ali gospodarsko pomembnih organih. Tako so na Madžarskem v letu 1995 ugotovili 2 % napad listja pri sladkorni pesi, pri grahu 5 % poškodbe cvetov, na sončnicah 10 % napadenih koškov, pri papriki 75, pri paradižniku 90 % napadenost plodov, pri fižolu 70 % napadenost strokov, pri koruzi pa v povprečju 55, na nekaterih poljih pa 100 % napadenost latov. V tej državi povzročajo največje poškodbe in škode gosenice 3. generacije. Tudi tu so poškodbe ponazorjene z nazornimi barvnimi slikami.

Integrirani ukrepi zatiranja te sovke so standardni: gojenje odporn(ejš)ih sort, biotično zatiranje, agrotehnični in kemični ukrepi, kot pomoč naštetim pa napovedovanje pojava te škodljivke. Teh ukrepov ne kaže podrobneje omenjati, ker pri nas ta sovka še ni pomembnejša škodljivka in ker se ti iz leta v leto izboljšujejo in izpopolnjujejo. Izbira ukrepov za zatiranje razen splošnih pa je zelo težavna zato, ker je obseg poškodb odvisen od tega, katere generacije ga povzročajo.

Obravnavana knjiga je lep in koristen prispevek k poznavanju te stare, po gospodarskem pomenu pa nove vrste žuželk na območju Evrope. Hkrati pa je nov dokaz, da rastlinska pridelava nikoli ni bila in nikoli ne bo varna pred novimi škodljivci.

Jože Maček